

**Roman Chytilek, Jakub Šedo (eds.)
Marián Belko, Dalibor Čaloud,
Vlastimil Havlík, Petr Hušek,
Nikola Hynek:**

VOLEBNÍ SYSTÉMY

Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav (IIPS), 1. vyd. 2004, 237 stran.

Kniha *Volební systémy* je jednou z nejnovějších českých publikací zabývajících se problematikou volebních systémů. Navazuje na vlnu razantního rozvoje výzkumu volebních systémů ve světové i české politické vědě v posledních letech. Na sborníku se podílel kolektiv sedmi autorů. *Roman Chytilek* a *Jakub Šedo* jsou uvedeni jako editoři publikace a autoři či spoluautoři většiny ze sedmi kapitol knihy. Na sborníku se dále podíleli: *Marián Belko*, *Dalibor Čaloud*, *Vlastimil Havlík*, *Petr Hušek* a *Nikola Hynek*. Tento tým autorů je tvořen mladými pedagogy a studenty Masarykovy univerzity v Brně. Po letném prohlédnutí knihy je patrné, že pro tento kolektiv autorů nebyl žádný problém získávat obtížněji dostupné informace např. z internetu nebo z méně známých zahraničních odborných textů. Tím je kniha atraktivní a bezesporu přínosem.

Hlavním cílem knihy je podle samotných autorů podat co nejširší přehled o problematice volebních systémů a pokusit se usnadnit odborné i široké veřejnosti orientaci na poli volebních systémů a přispět tak k dalšímu rozvoji této atraktivní subdisciplíny.

Úvodní kapitola, věnovaná především problematice volebního práva, shrnuje základní myšlenky tohoto fenoménu. Zdrojem jsou dnes již klasické publikace autorů Klímy, Říchové, Sartoriho, Lijpharta či Reynoldse a Reillyho. To, že problematika volebních systémů je velmi složitá, zejména pokud se jedná o klasifikaci jednotlivých typů voleb-

ních soustav, dokládá podkapitola zabývající se klasifikací volebních systémů, kde jsou velmi stručně představeny všechny základní typy volebních technik a následně pak grafické schéma klasifikace. Autoři dělí volební systémy moderním způsobem do čtyř základních kategorií. Jsou to: většinové systémy, systémy poměrného zastoupení, semiproporční systémy a smíšené volební systémy. Ne příliš tradiční postup klasifikace je zvolen zejména pokud se jedná o většinové volební systémy. Na místo klasického dělení většinových systémů na systém *relativní* a *absolutní* většiny, autor této části knihy dělí většinové volební systémy na systém *relativní většiny*, *alternativního hlasování*, *doplňkového hlasování*, *blokového hlasování* a *dvoukolového hlasování*, které dále dělí na systém *absolutní většiny*, *majority-plurality* a *románské dvoukolové hlasování*. Důvodem takto zvolené klasifikace je skutečnost, že dvoukolový systém, který spojuje absolutní většinu s *relativní (majority – plurality)*, nevyžaduje ve své konečné fázi absolutní většinu. Tento dvoukolový většinový systém, který je např. používán pro volby do dolní komory parlamentu ve Francii, umožňuje nejenom dvěma nejsilnějším kandidátům z prvního kola, aby se utkali o hlasy voličů v kole druhém. K vítězství stačí pouze *relativní většina* a je pak tedy nesmyslné řadit tento podtyp do kategorie *absolutní většiny*, jak to dělá velká část autorů zabývajících problematikou volebních systémů. Zmíněná klasifikace je zajímavou reflexí volebních soustav, avšak v některých případech naráží na nepřilíh předsvědčivou argumentaci. I přesto, že si autoři knihy vytkli za cíl usnadnit odborné i široké veřejnosti orientaci na poli (či v džungli) volebních systémů (str. 10), vychází pro českého čtenáře z nepřilíh užívané klasifikace a např. termín *blokové hlasování*, který je častěji používán spíše pro většinový volební systém *relativní většiny* ve vícemandátových obvodech, záměrně zaměňují se *stranickým blokovým hlasováním (Party Block Vote)*, kde namísto jednotlivých

kandidátů jsou voleny kandidátní listiny. Pro blokové hlasování autoři uvádějí termín neomezené hlasování a řadí ho nepřilíš přesvědčivě mezi semiproporční volební systémy. Tím samotnou orientaci na poli volebních soustav možná více znesnadňují než by ji ulehčovali. Nicméně tato skutečnost je dilem spíše samotné podstaty velkého množství volebních technik a různě se lišících termínů a nejednotnosti v klasifikaci ve světové odborné literatuře nežli v práci samotných autorů knihy, i když s nepatrnou dávkou nejednotnosti a zmatečnosti samotných autorů se lze v knize také setkat. Příkladem může být opět volební systém blokového hlasování. V obsahu je uveden termín Blokové stranické hlasování, ale pod uvedenou stranou a i v již zmiňované klasifikaci používají autoři pouze termínu blokové hlasování. I když je vše podstatně vysvětleno na následujících stranách, pro čtenáře je tento fakt matoucí.

Samotná kategorie semiproporčních systémů je dále autory doplněna mimo jiné i o tzv. schvalující hlasování (*Aproval Vote*), které se sice do dolních či horních komor nepoužívá, ale např. podobným způsobem je volen např. generální tajemník OSN. Snaha o popularizaci a inovaci pohledu na volební techniky je v obsahu knihy patrná a nutno dodat, že docela zdařilá. Svědčí o tom např. i poznámka na str. 102, kde se autoři zmiňují o specifické kombinaci již zmíněného schvalování s kumulovaným hlasováním, které bylo vybráno pro televizní soutěž *Česko hledá superstar*.

Zařazení tzv. bodového a kumulativního hlasování (autoři používají termín *kumulované hlasování*) mezi semiproporční systémy se možná setká s určitou dávkou nesouhlasu u některých odborníků na volební soustavy. Nicméně typologie jako taková není žádným trvalým dogmatem a její nejednotnost sice mnohdy stěžuje studium dané problematiky, ale stejně tak je obohacením pro odborný diskurz na dané téma.

Druhá kapitola navazuje na úvodní část sborníku a je v ní chronologicky zmapován

přehled vývoje zkoumání volebních systémů jako jedné z disciplín politické vědy. Hlavním tématem je proměna paradigmatu ve výzkumu volebních systémů. Autor R. Chytilík přehledně popisuje jednotlivé etapy, ve kterých se základní paradigma ve výzkumu volebních systémů různě mění a vyvíjí od samotného počátku vnímání důležitosti volebních soustav až do současnosti. Přičemž zajímavé je závěrečné srovnání dnes již klasického přístupu, v jehož čele stojí Duvergerovy odborné práce, s dnešním vývojem a směřováním celé této disciplíny politické vědy zabývající se volebními systémy. Podle autora se otevírá nová fáze v rámci studia volebních systémů. *Pozornost se soustřeďuje na zkoumání účinků volebních systémů na úrovni volebních obvodů a celá disciplína začíná brát vážněji požadavek kvantitativní větve na nutnost konstrukce teorie volebních systémů a jejich účinků, která by důsledně vycházela z mikroroviny volební soutěže* (str. 62). Autor zde vychází z poznatků zejména B. Grofmana, ale také Jonese a Mainwaringa či Dirg Berg-Schlossera, kteří přicházejí s tzv. multivariační analýzou velkého množství případů, resp. s kvalitativní komparativní analýzou. Přičemž autor neopomíjí dodat, že hodnocení, zda vyšší míra formalizace a empiričnosti, což je jedna z hlavních charakteristik současného směřování vývoje, bude schopna reprodukovat dosavadní poměrně širokou sociopolitickou legitimaci studia volebních systémů, je zatím předčasné.

V následujících čtyřech kapitolách je věnován prostor podrobnému vysvětlení jednotlivých kategorií volebních systémů. Autoři v nich pracují podle již zmíněné klasifikace volebních soustav, takže se jedná o kapitoly zabývající se většinou, proporčními, semiproporčními a smíšenými volebními systémy.

Za zmínku stojí jednotlivé příklady zemí a jejich volební systémy, na kterých jsou nápadně demonstrovány některé obecné vlivy a účinky vybraných volebních systémů, ale současně i některé jejich odchylky, které např.

v případě systému relativní většiny odporují některým Duvergerovým zákonům. Papua-Nová Guinea a její systém prvního v cíli je sice netradičním příkladem, ale zcela výstižným, pokud se jedná o odlišnost od Duvergerovy teorie, podle které jedním z efektů tohoto volebního systému by měla být spíše agregativní politika jednotlivých kandidátů. V podmínkách Papuy-Nové Guiney bylo efektem tohoto systému naopak zmnožování kandidátů v obvodech a postupná eroze stranického systému.

Zajímavou kapitolou je mimo jiné část zabývající se kategorií smíšených volebních systémů. Autor D. Čaloud se zde zapojil do odborného diskurzu zabývajícího se tímto fenoménem, který započal být velmi aktuální zejména v průběhu devadesátých let 20. století a jeho aktuálnost a atraktivnost trvá dodnes. Autor se neomezil pouze na hodnocení, zda ten či onen volební systém má či nemá patřit do kategorie smíšených volebních a zmiňuje i všechny základní pohledy na tuto mnohdy podceňovanou kategorii volebních systémů. Co se týče „věčné“ debaty ohledně německého či novozélandského volebního systému, jestli patří mezi smíšené volební systémy či nikoliv, autor se přiklání k většinovému názoru a řadí tento podtyp volebních systémů mezi proporční volební techniky a nenazývá ho tedy smíšeným volebním systémem, ale personalizovaným poměrným volebním systémem. Osobně se domnívám, že často opovrhovaný přístup Shugarta a Wattenberga, který řadil volební systém do Bundestagu mezi smíšené volební systémy pod zkratkou MMP (*Mixed Member Proportional*), měl za cíl zejména zjednodušit už dost složitou a nepřehlednou typologii a terminologii v rámci disciplíny zabývající se volebními systémy. Je totiž mnohem jednodušší říci MMP a každý ví, o čem ten druhý mluví, než používat hned několik dlouhých výrazů, typu: personalizovaný proporční volební systém nebo systém poměrného zastoupení s personalizovanou volbou či volební systém používaný pro volby

do Bundestagu. I přesto, že se autor nevyhnul menšímu přehmatu na str. 147, kde ve druhém odstavci zaměnil kategorii závislé kombinace s kategorií nezávislé kombinace, je kapitola o smíšených volebních systémech neutrálním exkurzem touto problematikou.

Poslední kapitola, která tvoří ¼ knihy, je věnována vývoji volebních technik v českých zemích od roku 1848 až do současnosti. Autor M. Belko předkládá popis jednotlivých etap vývoje volebních systémů, které se používaly v rámci volebního procesu v českých zemích. Obsahem kapitoly jsou tak volební systémy v Předlitavsku v letech 1848–1948, volební systémy v období první republiky, dále pak vývoj volebního systému v letech 1939–1948, stejně tak volební systém komunistického Československa a v neposlední řadě vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. Součástí této části knihy jsou i volební systémy na nižších úrovních a vyčerpávající tabulky s výsledky jednotlivých voleb.

Knihy je přehledným souborem informací týkajících se problematiky volebních systémů a nabízí i některé nové pohledy, zejména v oblasti typologie volebních systémů. Knihu obohacuje i dobře zpracovaná příloha, která nabízí stručný přehled volebních systémů, které se používají při parlamentních volbách ve většině zemí světa. Pokud byl jeden z hlavních záměrů autorů sborníku poskytnout a rozšířit informace týkající se volebních systémů, pak byl tento cíl celkem uspokojivě splněn a publikace je tak určitě přínosem.

Marek Ženišek, *Fakulta humanitních studií
Západočeské univerzity v Plzni*